

Верменко А.Ю. Філософсько-антропологічні виміри застосування сучасних інформаційних технологій у сфері комунікації. // Трансформація мови комунікацій у мережевому суспільстві (Всеукраїнський «круглий стіл» в рамках II Міжнародного симпозіуму «Гуманітарний дискурс мультикультурного світу: наука, освіта, комунікація») [Текст] : зб. наук. пр. (Київ, 26 берез. 2019 р.) / за заг. ред. Л. Г. Дротянко. – Київ : НАУ, 2019. — С. 14-18.

Актуальність дослідження філософсько-антропологічних проблем застосування сучасних інформаційних технологій у сфері комунікації зумовлена як великими масштабами їх поширення в сучасному суспільстві та високим рівнем впливу цих технологій на розвиток структури особистості їх користувачів, зокрема на зміну форм і змісту соціально-комунікативної діяльності студентів та викладачів.

Ступінь науково-теоретичної розробки проблеми є високим, оскільки соціально-філософські та філософсько-антропологічні виміри розвитку і застосування сучасних інформаційних технологій були глибоко і різнобічно розглянуті у творах таких видатних представників філософії інформаційного суспільства як Н. Вінер, Д. Белл, О. Тоффлер, Й. Масуда, К. Шеннон, В. М. Глушков, Н. Г. Джинчарадзе, Е. В. Ільєнков, Г. І. Калитич, В. Кізіма, А. І. Ракітов, Є. П. Семенюк, Ю. О. Шрейдер, А. Д. Урсул та ін. Однак швидкі трансформації сучасних інформаційних технологій як компоненту системи суспільної комунікації та засобу розвитку особистості зумовлюють необхідність систематичного перегляду світоглядних засад та філософських вимірів їх застосування, спроба якого і була здійснена автором даного дослідження.

Застосування сучасних інформаційних технологій у сфері комунікації є одним з основних шляхів розв'язання протиріччя між безмежними можливостями суспільства щодо створення знань і обмеженими можливостями окремої особистості щодо їх засвоєння. В процесі вирішенні цього протиріччя розширюються можливості, здібності та навички особистості, зростають інтелект окремої людини і соціальний інтелект, рівень загальної та інформаційної культури індивідів і соціуму.

Незалежно від того, які саме технічні засоби використовуються для комунікації, зміст цього процесу завжди є соціальним і визначається не специфікою технічних засобів і технологій, а рівнем і спрямованістю розвитку людей і суспільства. Тому впровадження будь-яких технологій не може бути ефективним і безпечним, якщо суспільство та його громадяни не мають

належного інтелектуального і культурного потенціалу для їх опанування. Суспільна інформаційно-комунікативна культура характеризує якісний рівень всіх інформаційних процесів і комунікативних взаємодій, що здійснюються у суспільстві, здатність суспільства зберігати, примножувати, поширювати й ефективно використовувати інформаційні ресурси. Подібно до інших складових культури, її інформаційна складова має давню історію, складний і багатовимірний характер. Водночас — це феномен сучасного постіндустріально-інформаційного суспільства, оскільки у попередні історичні періоди інформаційно-комунікативна складова індивідуальної та соціальної життєдіяльності не набувала першочергового значення.

Специфіка використання особистістю інформаційних технологій органічно пов'язана з особливостями інтелектуального розвитку і загальної культури особи і суспільства. Чим багатший внутрішній світ людини і чим вищий її освітній рівень, тим більше варіантів і форм комунікативних технологій вона використовує і тим вищою є максимально можлива ефективність їх застосування. До основних вмінь і навичок, пов'язаних зі змістом поняття "інформаційна культура особистості", можна віднести наступні: цілеспрямовано формувати і коректно формулювати зміст своїх інформаційних потреб і запитів; використовувати різноманітні за формою і змістом джерела інформації та банки знань, ефективно здійснювати пошук необхідної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів; сортувати і фільтрувати, оцінювати та обробляти інформацію відповідно до специфіки конкретної мети діяльності; дотримуватися у своїй інформаційній діяльності вироблених суспільством моральних і правових норм за одночасної реалізації індивідуальності своєї особистості. Основою інформаційної культури особи є знання про структуру і закони функціонування інформаційного середовища, досконале вміння орієнтуватися у світі інформації. Важливе значення для формування інформаційної культури людини мають уміння та прагнення до системної, активної та вибіркової взаємодії із засобами масової інформації та комунікації, які відіграють провідну роль у формуванні сучасного інформаційного середовища.

Формування адекватної суспільним умовам і потребам загальної і професійної інформаційної культури є одним з пріоритетних завдань систем середньої, вищої та післядипломної освіти, які повинні бути зорієнтовані на розвиток інтелекту особи, мати випереджаючий характер, тобто бути націленими на вирішення проблем майбутнього стану суспільства. Оскільки формування і переформування навичок інформаційної діяльності може і повинно відбуватися упродовж всього життя людини, необхідна цілісна і системна методика формування інформаційної культури особистості. В ній можуть бути виділені три основні етапи [1, с. 27]. Перший, підготовчий, етап

пов'язаний з формуванням уявлень про спектр, зміст і операційні форми основних інформаційних процесів та базових навичок їх здійснення, насамперед через спілкування з родичами та друзями, використання засобів масової інформації, участь у мультиплеєрних комп'ютерних іграх, використання світової інформаційної мережі Інтернет, тощо. Другий етап інформаційної освіти пов'язаний з отриманням навичок цілеспрямованого та ефективного використання всіх основних варіантів і компонентів інформаційних технологій у навчальній діяльності, формуванням потреби і вмінь здійснювати їх постійне оновлення і вдосконалення відповідно до темпів розвитку сучасного інформаційного суспільства. Третій етап передбачає формування системної розвиненої інформаційної культури особистості як професійного спеціаліста та активного представника громадянського суспільства.

Антропологічні проблеми інформаційних технологій (ІТ) визначаються взаєминами, що складаються як в системі «людина — суспільство», так і в системі «людина — обчислювальна техніка» [2, с. 51]. Отже, філософська проблематика інформаційних технологій — це проблематика людського буття. Антропологічні питання ІТ можуть бути побудовані на різних філософських засадах, тому що питання долі і ролі людини у світі інформаційно-обчислювальних технологій є центральним у будь-якій філософській концепції ІТ. Антропологічні проблеми ІТ потребують аналізу існування ІТ в аспекті логіки буття соціуму. Слід зазначити, що інформаційні технології звільняють людину від виконання значної частини соціально необхідних, але рутинних інтелектуальних функцій, а отже вивільняють значну кількість енергії та часу для духовного розвитку індивідуальності, аналогічно тому як механічна та електрична техніка сприяла інтелектуальному розвитку людства, звільнивши його від важкої та одноманітної фізичної роботи.

Інформаційна діяльність по своїй сутності зорієнтована на особистість з достатньо високим рівнем інтелектуального та духовного розвитку, але інформаційна діяльність спрямована не тільки на забезпечення необхідною інформацією окремої особистості чи колективу, але й на подальший розвиток інформаційного середовища як феномену культури, що забезпечує володіння знаннями і використання знань, їх перетворення на інформацію, масового поширення та засвоєння за допомогою комп'ютерної техніки та інформаційних технологій [3, с. 81-84].

Рівень розвитку сучасних інформаційних технологій призвів до того, що питання про взаємодію між ІТ і людиною значною мірою перейшло з інженерно-технічної у філософсько-психологічну сферу. Серед людських факторів, від яких залежить ефективність взаємодії людини і комп'ютера,

можна виділити зручність спілкування людини з машиною (зокрема, завдяки конструкції інтерфейсу та навичкам роботи з ним) та психологічну готовність людини до цілеспрямованої та креативної взаємодії з машиною. Серед психологічних факторів, що забезпечують ефективну організацію такої взаємодії, варто виділити соціально-психологічні й індивідуально-психологічні (мотиваційні) фактори, які насамперед виявляються в процесі впровадження нових типів людино-машинних систем, та власне психологічні фактори, обумовлені особливостями підтримки вищих психічних процесів людини (сприйняття, пам'ять, увага, мислення і т.д.) і процесів навчання.

Інформаційні технології і технічні засоби відіграють важливу роль в процесі систематизації або децентралізації світогляду людини, її соціалізації або десоціалізації в залежності від специфіки індивідуального, соціально-групового та загальносуспільного світогляду, базових цінностей та рівня розвитку інформаційної культури. Для молоді спілкування з комп'ютером набагато простіше, ніж спілкування з живою людиною. У штучному світі, створеному ЕОМ та Інтернетом, людина створює для себе уявне комфортабельне і безпроблемне оточуюче середовище. У такому психологічному стані, незважаючи на його ілюзорність, набагато приємніше існувати, ніж у реальному світі з його щоденними проблемами, і тому такий спосіб життя дуже швидко послабляє соціальні зв'язки людини із суспільством та з іншими людьми. Занурення у віртуальну реальність супроводжується створенням у свідомості людини особливої картини світу, де переважає стандартизація, а не різноманітність знань, залежність від машинних рішень, зниження значущості індивідуальної першооснови, зростання психоемоційної реакції та віртуальні подразники і зниження реакції на реальні фактори життя, зокрема на проблеми і завдання навчання. Комп'ютерні ігри і перебування в віртуальній реальності перетворюються на самоціль і засіб відходу від тих сфер життя, які приносять неприємності, в той час як отримання інформації для оптимізації реальної життєдіяльності зменшується. Глобальна комп'ютерна мережа Інтернет приваблює молодь як зручне і доступне джерело різноманітної інформації та як середовище спілкування, культурного дозвілля (насамперед музичного, кінематографічного та ігрового), ділової та побутової діяльності і тому активно впливає на процес формування особистості більшості сучасних молодих людей. В порівнянні з реальним соціальним оточенням Інтернет має низку специфічних особливостей, серед яких можна виділити множинність, різноплановість та анонімність джерел інформації, груп спілкування, культурних і субкультурних впливів. Водночас спостерігається підвищена агресивність та безвідповідальність у спілкуванні, зокрема на різноманітних форумах та у блогах, яка згодом відтворюється і в реальному житті.

Все зазначене вище свідчить, на думку автора, що проблеми і перспективи застосування інформаційних технологій у сфері комунікації можуть і повинні бути предметом подальшого соціально-філософського та філософсько-антропологічного дослідження.

Список літератури.

1. Джинчарадзе Н. Г. Інформаційна культура особистості / Н. Г. Джинчарадзе. – К. : Наукова думка, 1996. – 256 с.
2. Калитич Г. И. Основы теоретической информатики / Г. И. Калитич, Ю. М. Каньгин. – К. : Наукова думка, 1990. – 232 с.
3. Скалацький В.М. Інформаційне суспільство: нові тенденції розвитку/ В. М. Скалацький. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. — 2004, № 69. — С. 81-84.